

2nd ASSIGNMENT OF 2020-21.
CLASS - XII [द्वादश]
SUBJECT - SANSKRIT.

1. पाठ्यपुस्तकात् - द्वितीयः पाठः - 'न त्वं शोचितुमर्हसि' सरलार्थम्
पाठाभ्यासकार्यम् च। श्लोकानां पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

क) ततो मुहूर्ताभ्युदिते जगच्चक्षुषि भास्करे।
भास्वस्मात्तमपदं स ददर्श नृणां वरः।

I. शकपदेन उत्तरत -

(i) जगच्चक्षुः कः ? (ii) कस्य आत्मपदं ददर्श ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(i) ततः कस्मिन् अभ्युदिते पदं ददर्श ?

(ii) नृणां वरः सः कस्य आत्मपदं ददर्श ?

III. यथानिर्देशम् उत्तरत -

(i) 'चक्षुषि भास्करे' अनयोः पदयोः विशेषणपदं किम् ?

(ii) 'ददर्श' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iii) 'मनुष्याणां' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iv) 'संसारः' इति पदस्य कृते अत्र किं पदं प्रयुक्तम् ?

ख) सुप्तविश्वस्तहरिणं स्वस्थस्थितविहङ्गामम्।
विक्रान्त इव मददृष्ट्वा कृतार्थ इव चाडभवत्॥

I. शकपदेन उत्तरत -

(i) कं दृष्ट्वा कृतार्थः अभवत् ?

(ii) स्वस्थस्थितं कं दृष्ट्वा कृतार्थः इव ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(i) हरिणः कीदृशः अस्ति ? (ii) सः किम् इव अभवत् ?

III. यथानिर्देशम् उत्तरत -

(i) 'सुप्त हरिणम्' अनयोः पदयोः विशेष्यपदं किम् ?

(ii) 'पल्लिणम्' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iii) 'अवलोक्य' इत्यर्थे अत्र किं क्रियापदं प्रयुक्तम् ?

(iv) 'कृतधनः' इति पदस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?

2. श्लोकानां पदानां सार्थकमेलनं कृत्वा पुनः लिखत -

(i) ज्वरामरणनाशार्थं	(अ) मणिमादाय भास्वरम्।
(ii) भूषणान्धवमुच्चार्य	(ब) मां शोचितुमर्हसि।
(iii) तदेवमीत्रनिष्क्रान्तं न	(स) संतप्तमनसं पदौ।
(iv) मुकुटादुदीपकमाणां	(द) प्रविष्टोऽस्मि तपोवनम्।

3. अधोलिखितानां पदानां विपरीतार्थकपदैः मेलनं कुरुत -

पदानि	विपरीतार्थकपदानि
(क) सुप्तः	क) चञ्चलः
(ख) अवतीर्ष	ख) रंकः
(ग) स्वजनः	ग) जागृतः
(घ) नृपः	घ) आरुह्य
(ङ) ध्रुवः	ङ) परजनः

4. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखांकित पदानां प्रसङ्गानुसारं सार्थकं अर्थं चिह्नत -

- (अ) इमं तास्मिन् पमजवं तुरङ्गमनु गच्छता ।
 (i) हस्ती (ii) घोटक (iii) गरुडः
- (ब) न खलु स्वर्गतर्षण नास्नेहेन न मन्मुना ।
 (i) शोधेन (ii) वेगेन (iii) चरितेन
- (स) ब्रुवन्नाक्यमिदं तस्मिन् सादित्य इव मन्दरः ।
 (i) वानरः (ii) विन्द्याचलः (iii) चलः
- (द) भूत्वापि हि चिरं श्लेषः कालेन न भविष्यति ।
 (i) प्रयोगः (ii) संयोगः (iii) वियोगः

संस्कृत व्याकरणात् -

5. अधोलिखितानां पदानां सन्धि विच्छेदं कुरुत -

1. वृक्षच्छाया 2. पुनरपि 3. स्वागतम् 4. प्रत्येकम् 5. ग्रामेऽपि
 6. यद्यपि 7. चञ्चलः 8. इत्युक्त्वा 9. वागीशः 10. पदाननः
 11. महर्षिः 12. अन्वयः 13. सूर्योदयः 14. लम्बोदरः 15. अध्वयनार्थम्
 16. रावणः 17. प्रथमोऽध्यायः 18. साधोऽत्र 19. पदाननः 20. नानृतम्

6. विकल्पेभ्यः उचितविभक्तिपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

- (1) — सममा छात्राः तिष्ठन्ति । [गुरोः । गुरुम् । गुरुणा]
 (2) — बहिः देवात्मनः अस्ति । [विद्यालयस्य । विद्यालये । विद्यालयात्]
 (3) मूर्खः छात्रः — प्रमादं करोति । [पठनेन । पठनात् । पठनस्य]
 (4) सूरदासः — अन्धः आसीत् । [नेत्राभ्याम् । नेत्रेण । नेत्रैः]
 (5) त्वं कथं — विभक्तिः ? [माम् । मह्यम् । मत्]
 (6) — नमः । [दुर्गाय । दुर्गाम् । दुर्गामैः]

7. विकल्पेभ्यः उचितं विकल्पितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -
1. — परितः कमलानि सन्ति। [तडागस्य। तडागम्। तडागेन]
  2. कृष्णः — सह मधुराम् आगच्छत। [बलरामेण। बलरामम्। बलरामात्]
  3. — पुरतः रुकं विक्रालं उद्यानं अस्ति। [गृहम्। गृहे। गृहस्य]
  4. — वहिः नदी वहति। [नगरस्य। नगरात्। नगरेण]
  5. सः — दक्षः अस्ति। [व्याकरणे। व्याकरणेन। व्याकरणात्]
  6. माता — स्निह्यति। [पुत्राय। पुत्रे। पुत्रात्]

8. रचनात्मकम् कार्यम् -
अनुच्छेद लेखनम् -

'प्रातः भ्रमणम्' इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषापद सहायतया संस्कृते पञ्च वाक्यानि लिखत -

मञ्जूषाः -

[प्रातःकाले। पवनः। शीतलवायुः। वहति। पुष्पाणि। विकसन्ति।
स्वास्थाय। भ्रमन्ति। जनाः। योगासनं। उद्याने। मनोहरं। कुर्वन्ति।]

9. सरलवाक्यानां संस्कृते अनुवादं कुरुत -

- 1) छात्र पढ़ने के लिए विद्यालय जाते हैं।
- 2) वह विद्यालय के चारों ओर घूमता है।
- 3) गंगा हिमालय से निकलती है।
- 4) गंगा के तट पर अनेकों तीर्थस्थल हैं।
- 5) भारत की राजधानी दिल्ली है।
- 6) जौब के चारों ओर कुत्ते घूमते हैं।
- 7) बालक माता से रुपये माँगता है।
- 8) मैं देवालय जाकर पूजा करूँगा।
- 9) पिता पुत्र पर क्रोध करते हैं।
- 10) वह जौब की ओर जाता है।

10. कौष्ठकात् उचितधातुरूपं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

- 1) सर्वे छात्राः ध्यानेन —। [पठन्तु। पठतु]
- 2) वयम् विद्यालयं —। [गच्छामि। गच्छामः]
- 3) भवतः नाम किं —? [असि। अस्ति]
- 4) मूयं तत्र किं —। [कुरुध। कुरुधः]
- 5) अहं गीतां —। [शृणोति। शृणोमि]

—X—